

GUIA PRÀCTICA: **Foment del català als ateneus**

40 aniversari

Federació d'Ateneus
de Catalunya

Dipòsit legal: B 11570-2024

1a. edició: juny 2024

Edita: FAC

Continguts: Andrea Ramos Febrer, tècnica de la FAC

Disseny: SílviaVallverdú.cat (vallverducomunicacio2@yahoo.es)

Què són les «Guies pràctiques per als ateneus»?

Les guies pràctiques de formació de la Federació d'Ateneus de Catalunya conformen la col·lecció documental que posem a disposició del conjunt dels ateneus perquè tinguin una eina útil, pràctica i de ràpida consulta, que els serveixi de referent per poder superar les casuístiques amb les quals es trobin durant la seva activitat habitual. En aquesta guia es tracten aspectes i es proposen accions a tenir en compte per fomentar la llengua catalana als ateneus.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	05
Premi Tribuna Atenea i treball de Marta Rovira Martínez	
Per què hem de promoure la llengua catalana i quines són les polítiques de foment de la llengua?	
2. RELACIÓ DELS ATENEUS AMB LA LLENGUA CATALANA	10
3. ACCIONS PRÀCTIQUES QUE PODEN FER ELS ATENEUS	12
4. EINES PRÀCTIQUES PELS ATENEUS	15
Secretaria de política lingüística	
Cens d'entitats de foment de la llengua catalana	
Consorti per a la normalització lingüística	
Altres eines útils per a fomentar l'ús correcte del català	

1. INTRODUCCIÓ

Premi Tribuna Atenea i treball de Marta Rovira Martínez

Des de la Federació d'Ateneus de Catalunya, amb el suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, hem creat el **Premi Tribuna Atenea** amb la finalitat de promoure i distingir la realització d'obres d'investigació i d'assaig de persones que destaquen per la seva vàlua científica o acadèmica i que tracten temàtiques que incideixen en l'àmbit de l'**associacionisme cultural ateneístic**.

La intenció és potenciar, facilitar i millorar la tasca de les entitats socioculturals d'arreu del territori de parla catalana. De fet, el passat 2022 la guanyadora d'aquest guardó va ser **Marta Rovira Martínez**, per la seva proposta de treball ***El compromís dels ateneus amb el foment de la llengua catalana***. Un projecte que recull i exposa amb rigor l'estat i els reptes de futur que té l'associacionisme cultural ateneístic en la defensa i la promoció de la llengua catalana.

Els ateneus van tenir un paper clau com a entitats en el renaixement de la llengua catalana com a llengua de cultura. Actualment, de fet, són un dels espais on el català és la llengua oficial indiscutiblement. Són un dels puntals més importants de la conservació del català com a llengua habitual. Per aquest motiu volem saber què es pot fer per seguir fomentant la llengua catalana i com preservar-la.

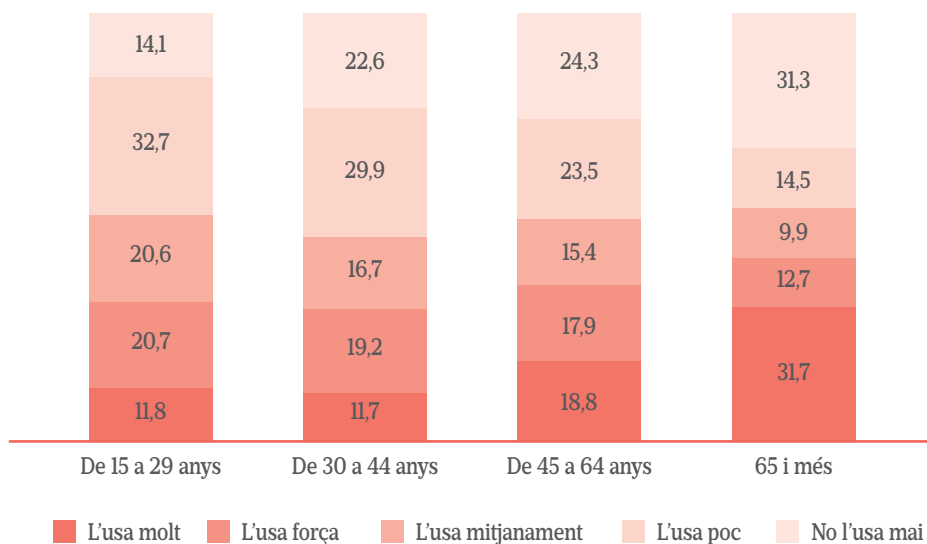

Per què hem de promoure la llengua catalana i quines són les polítiques de foment de la llengua?

Més enllà del nombre de socis d'un ateneu o de les activitats que es portin a terme, el foment del català també depèn d'un conjunt de factors que estan implicats en les dinàmiques lingüístiques de la societat.

Si s'observa la intensitat amb la que s'utilitza el català, el panorama canvia força depenent de les diferents generacions. Els més joves utilitzen més habitualment les dues llengües, mentre que les generacions de més edat són, clarament, més monolingües. En el següent gràfic podem comprovar el percentatge de l'ús de la llengua catalana, segons la franja d'edat.

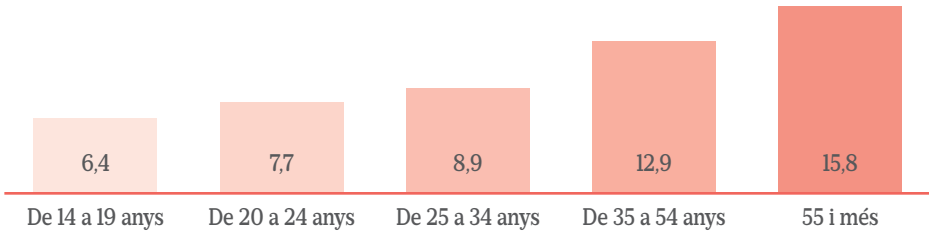
Gràfic 1. Ús del català per edats. Catalunya, ELUP 2018 (%)

D'altra banda, si observem les franges d'edat, podem veure que la proporció de persones que pertanyen a una associació cultural s'incrementa amb els anys.

Taula 1: Persones que pertanyen a una associació cultural per edats (%)

Font: Enquesta de participació cultural de Catalunya, 2022

Tenint aquestes dades com a base, es pot dir que les polítiques de foment de la llengua catalana al sistema autonòmic han tingut tres línies de treball:

L'ENSENYAMENT-APRENTATGE DEL CATALÀ

El sistema educatiu ha fet incrementar el nombre de persones que tenen competència oral i escrita en català fins a uns nivells que històricament no s'havien donat mai. I malgrat això, ens trobem en una situació en què l'ús del català no acompanya aquest increment de la competència lingüística de la població com es podria esperar.

LES CAMPANYES DE SENSIBILITZACIÓ SOBRE L'ÚS DEL CATALÀ

El segon eix de promoció de l'ús de la llengua catalana han estat les campanyes de sensibilització, especialment de la Generalitat.

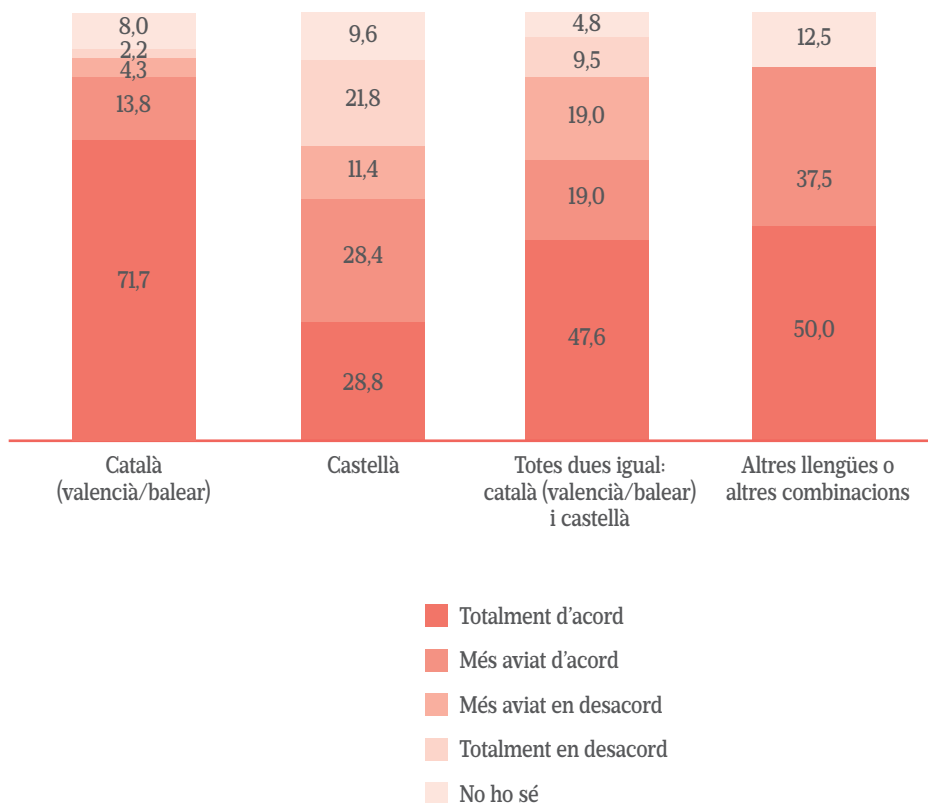
Malgrat les diferències que hi ha hagut entre els eslògans utilitzats i l'enfocament de les campanyes, es pot dir que totes coincideixen en apel·lar a la població perquè utilitzi el català en les seves interaccions informals.

- “Que aquí es parli català depèn de tu”
- “El català sobre rodes”
- “Tu ets mestre”
- “Dona corda al català”
- “Encomana el català”
- “Provem-ho en català. Molt per parlar, molt per viure”

A més, cal tenir en compte que les polítiques lingüístiques de foment de l'ús del català han d'adreçar-se a sectors socials amb interessos, percepcions i opinions molt diferents de la societat. Amb les dades de l'enquesta del Centre d'Estudis d'Opinió de desembre de 2021 es poden observar aquestes diferències d'opinió.

Gràfic 2. Fins a quin punt està d'acord o en desacord amb les següents mesures per promoure el català: Defensar el model actual d'immersió lingüística a l'escola segons llengua primera

Font: CEO. Enquesta metodològica i d'actituds sociopolítiques. 2021

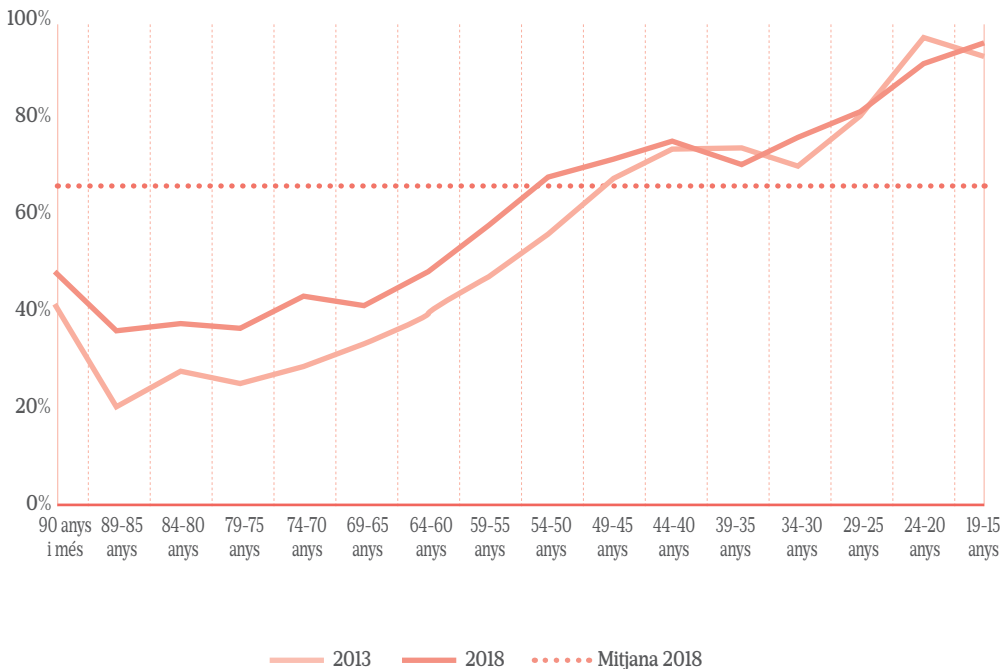
PROCÉS DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

El tercer eix de promoció de l'ús del català des de la consecució de l'autonomia actual és el seu ús com a llengua oficial en l'educació, l'administració, els mitjans de comunicació i els altres àmbits en què ha pogut actuar la Generalitat de Catalunya, així com també els ajuntaments.

En tot cas, la normalització formal del català ha permès que diverses generacions de catalans surtin de l'escola amb un bon nivell de català. I ha fet que les persones que són capaces de llegir-lo i d'escriure'l hagin incrementat significativament des de la transició fins avui, especialment entre les generacions més joves, com podem veure al següent gràfic.

Gràfic 3: Coneixements del català segons la franja d'edat (%)

Font: EULP 2018 i Idescat

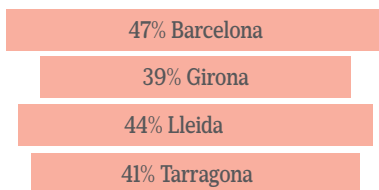

2. RELACIÓ DELS ATENEUS AMB LA LLENGUA CATALANA

Les entitats ateneïstes constitueixen un espai privilegiat per al desenvolupament de la llengua catalana, com a llengua de cultura i com a llengua de interacció social, però no han actuat gaire en el pla de la sensibilització i de l'aprenentatge, segons els resultats de l'enquesta realitzada al treball *El compromís dels Ateneus amb el foment de la llengua catalana*, on es va parlar amb un total de 84 ateneus.

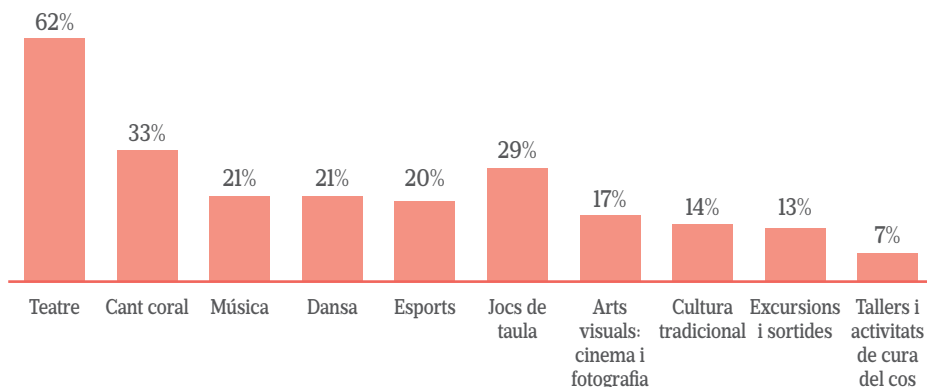
Per àmbit territorial, les respostes obtingudes estan força repartides, tot i que n'hi ha menys de la demarcació de Girona, que és l'única en què s'ha obtingut menys del 40% de respostes respecte del total d'entitats que hi ha federades.

Gràfic 4: Distribució de la mostra obtinguda per territoris (%)

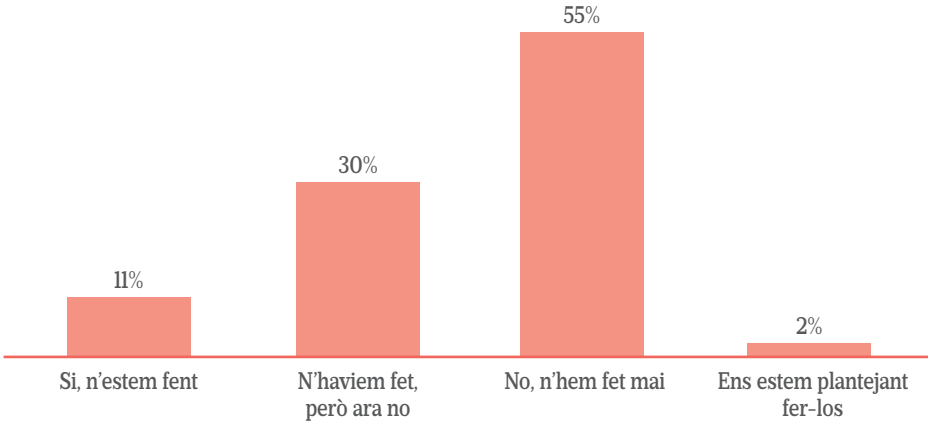
D'altra banda, El tipus d'activitats que fan els ateneus és molt variat, però n'hi ha una que predomina per sobre de les altres: el teatre. Un 62% de les entitats que han respost l'enquesta tenen una secció de teatre, de vegades com activitat principal, altres vegades com una activitat més de l'ateneu.

Gràfic 5: Activitats i seccions dels ateneus (%)

Entrant en matèria, en el següent gràfic podem veure que hi ha pocs ateneus que ofereixin classes de català.

Gràfic 6: Feu o heu fet cursos de català?

Per tal d'avaluar la importància que té el foment del català per als ateneus, també se'ls va demanar si aquesta missió forma part dels seus estatuts com a institució, o si estan inscrites al cens d'entitats de foment de la llengua, que cada any renova la Generalitat de Catalunya, i un 73% dels ateneus enquestats van afirmar que sí.

A més, després de visitar diferents entitats arreu del territori, trobem algunes casuístiques que tenen en comú moltes d'elles com, per exemple, l'idioma que es parla al bar o restaurant de l'entitat, els canals de ràdio o televisió que tenen posats habitualment o la programació de molts espectacles en castellà als teatres dels mateixos ateneus. Són situacions reals fàcilment detectables, que podem agafar com a punt de partida per treballar el foment de la llengua catalana.

Més enllà d'aquests casos, també hi ha situacions que ens afecten com a societat en general i que no només passen als ateneus, com el canvi d'idioma automàticament quan algú se'ns dirigeix en castellà o fer tràmits administratius directament en castellà, per inèrcia.

Tot plegat, es tracta de situacions quotidianes que podríem tenir en compte i intentar canviar o, com a mínim, treballar-hi per aconseguir rectificar-les progressivament.

3. ACCIONS PRÀCTIQUES QUE PODEN FER ELS ATENEUS

Per tal d'impulsar aquest objectiu i aconseguir fomentar la llengua catalana de manera pràctica entre els socis dels ateneus federats, volem parlar de les tasques que poden portar a terme en el seu dia a dia per aconseguir-ho.

ACCIÓ 1:

Coordinació amb l'ajuntament de cada municipi per oferir i **informar de les diferents activitats en català** que es porten a terme: cursos, tallers, conferències, etc.

ACCIÓ 2:

Contacte amb entitats i organismes que fomentin i afavoreixin l'ús del català. Intentar que participin en les activitats de l'ateneu o promoure accions conjuntes.

Alguns exemples

Collaborar amb entitats com la Coordinadora d'Associacions per a la Llengua Catalana, com han fet els **Lluïsos d'Horta**, promovent que l'alumnat s'apunti a l'activitat «Xerrem» i cedint espais a l'entitat, sempre que ho necessitin, o amb el Centre de Normalització Lingüística del municipi, com també han fet l'**Ateneu Santfeliuenc**, **L'Avenç d'Esplugues de Llobregat**, el **Casino de Sant Andreu de la Barca** o la **Societat Aliança Palmarenca**, entre d'altres. En aquest cas es poden oferir cursos als associats, demanar el seu servei d'assessorament lingüístic o participar en el voluntariat per la llengua cedint espais de l'ateneu o formant parelles lingüístiques.

ACCIÓ 3:

Oferir cursos de català per a nous i noves i per a aquelles persones que vulguin millorar el seu nivell oral i escrit.

ACCIÓ 4:

Que els estudiants de primària, secundària i batxillerat tinguin l'opció de rebre algun tipus de **reforç escolar**. És una manera de recuperar la tasca educativa dels ateneus obrers.

ACCIÓ 5:

Fomentar activitats culturals en català, com per exemple: cant coral, clubs de lectura, cinefòrums, arts escèniques, etc.

Alguns exemples

A l'**Ateneu de Tàrraga** i al **Centre de Caldes de Montbui**, ofereixen tallers d'escriptura creativa. D'altra banda, des de la **Societat Cultural i Recreativa Bisbalenca**, aposten pel cinema en català amb la seva activitat «Cinexic». I, per últim, destaquem la primera edició del festival «Posa-hi tu l'accent» del **Casal de l'Esplugu**, que posarà en valor els diferents parlars dialectals de la llengua catalana.

ACCIÓ 6:

Que els **monitors o professors encarregats d'impartir els diferents cursos** i activitats de l'ateneu, ho facin **sempre en català**.

ACCIÓ 7:

Programació d'espectacles en català.

De fet, l'**XTAC** (Xarxa de Teatres Ateneus de Catalunya) pot ser una eina clau per a la gestió de les entitats federades, oferint acompanyament i formació als programadors, així com una sèrie d'avantatges i descomptes econòmics en espectacles i proveïdors.

ACCIÓ 8:

Oferir casals de Nadal, de Setmana Santa i d'estiu per a infants. D'aquesta manera s'afavoreix l'ús del català, vincular a les famílies i els infants amb els ateneus i el relleu generacional.

ACCIÓ 9:

Organitzar activitats de lleure juvenil que s'hagin de desenvolupar en català. Com per exemple: excursions, competicions de videojocs, activitats d'oratorïa, esports, etc.

ACCIÓ 10:

Programar a l'ateneu les activitats que proposa la Federació d'Ateneus de Catalunya, vers el foment de la llengua, com: **Dit i Fabra** (teatre i debat posterior amb la col·laboració de Plataforma per la Llengua)

ACCIÓ 11:

Que tots els **indicadors de l'espai siguin en català**: senyalització d'aules, sortida d'emergència, cartells, enumeració d'espais, etc.

ACCIÓ 12:

Creació de **revistes, informatius i butlletins electrònics amb varietat de continguts en català**. Es poden fer articles, entrevistes, l'agenda municipal o del mateix ateneu, seccions de cinema, esport o cultura popular.

Alguns exemples

La revista *La Vall de Verç* de l'**Ateneu de Sant Just Desvern**, la revista *Caliu* del **Casal de Vila-Rodona** o *Arts*, la revista del **Cercle de Belles Arts de Lleida**, entre molts d'altres.

ACCIÓ 13:

Apostar per **mitjans de comunicació en català**. És a dir, que els diaris i altres publicacions de premsa que arriben a l'ateneu, siguin en català.

ACCIÓ 14:

Si l'ateneu compta amb un **espai dedicat a la lectura** o a la documentació, com una biblioteca o arxiu, podem intentar que **tots els llibres siguin en català** o, com a mínim, un percentatge bastant elevat.

ACCIÓ 15:

Que la **configuració dels ordinadors, televisors, tauletes o mòbils de l'ateneu** estiguin configurats en català. Tant els dispositius dels treballadors, com els que estan a disposició dels socis i alumnes.

ACCIÓ 16:

Que tota l'**administració** (documentació, contractes, etc.) es faci en català. No només la pròpia, sinó també demanar-ho a les **empreses i proveïdors amb què treballem**.

ACCIÓ 17:

Que al bar de l'ateneu el català sigui **l'idioma principal** i el puguem identificar fàcilment a la carta, als diaris que ofereixin als clients o als canals de televisió, emissores de ràdio i altres suports de continguts que tinguin posats.

ACCIÓ 18:

Ofertir **tallers de conscienciació** i d'actituds assertives als **treballadors i monitors** dels ateneus.

ACCIÓ 19:

Organitzar **xerrades de sensibilització lingüística** obertes al públic. De fet, és una de les opcions que ofereixen des de Plataforma per la Llengua.

ACCIÓ 20:

Posicionament públic dels ateneus en polèmiques clarament contràries a la normalització de la llengua i als drets lingüístics.

4. EINES PRÀCTIQUES PELS ATENEUS

Secretaria de política lingüística

La Secretaria de Política Lingüística és l'òrgan d'anàlisi, direcció, planificació, coordinació i execució de la política lingüística de la Generalitat de Catalunya.

Està adscrita al Departament de Cultura, té l'estructura orgànica que determina el Decret 110/2022, de 7 de juny, de reestructuració del Departament de Cultura.

De la Secretaria de Política Lingüística en depèn la Subdirecció General de Política Lingüística, i d'aquesta depenen els òrgans següents:

- El Servei de Foment de l'Ús del Català
- El Servei de Foment del Català a l'Audiovisual
- El Servei de Recursos Lingüístics
- El Servei d'Informació, Difusió i Estudis
- L'Àrea de Foment de la Llengua Occitana i de la Llengua de Signes Catalana
- La Secció d'Actuació Administrativa.

PER A MÉS INFORMACIÓ

SEU DE LA SECRETARIA DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

C. del Portal de Santa Madrona, 6-8
08001 (Barcelona)

T. 93 567 10 00

https://llengua.gencat.cat/ca/direccio_general_politica_linguistica/index.html

SERVEIS TERRITORIALS A GIRONA

Casa Solterra
C. dels Ciutadans, 18, 3r

17004 (Girona)

T. 972 225 455

SERVEIS TERRITORIALS A LLEIDA

Rambla Arag, 8
25002 (Lleida)

T. 973 279 200

SERVEIS TERRITORIALS A TARRAGONA

C. Major, 14
43003 Tarragona

T. 977 251 500

SERVEIS TERRITORIALS A LES TERRES DE L'EBRE

C. de Jaume Ferran i Clua, 4
43500 (Tortosa)

T. 977 448 070

Cens d'entitats de Foment de la Llengua Catalana

El Cens d'entitats de foment de la llengua catalana agrupa entitats privades sense finalitat de lucre, organitzacions sindicals i empresarials, col·legis professionals i altres corporacions de dret públic que duen a terme activitats per fomentar la llengua catalana, dins del seu àmbit d'actuació. S'entén per foment de la llengua catalana la realització d'activitats que promouen actituds positives envers el català o tendeixen a incrementar-ne el coneixement o l'ús entre la població en general o en col·lectius concrets.

Web del Cens d'Entitats de Foment de la Llengua Catalana:

<https://llengua.gencat.cat/ca/serveis/entitats/cens-entitats>

Si voleu sol·licitar la inclusió o renovació al Cens, només es pot fer electrònicament a través del portal «Tràmits gencat».

<https://web.gencat.cat/ca/tramits/tramits-temes/Cens-dentitats-de-foment-de-la-llengua-catalana>

Consorci per a la normalització lingüística

El Consorci per a la Normalització Lingüística és un ens públic creat a partir de la voluntat comuna de la Generalitat de Catalunya i de nombrosos ajuntaments, diputacions i consells comarcals amb l'objectiu de facilitar el coneixement, l'ús i la divulgació de la llengua en tots els àmbits i sectors.

A més, com a entitats, tenim un ampli ventall de serveis que ens ofereix:

- **Cursos i sessions formatives per a entitats.**
- **Pla d'Autonomia Lingüística.** És un acompanyament personalitzat per millorar la qualitat de les comunicacions i assolir l'autonomia lingüística, a partir de l'anàlisi dels documents de l'entitat.
- **Entrenament lingüístic.** És un assessorament personalitzat que busca millorar la capacitat comunicativa i competencial, oral o escrita.
- **Servei d'Assessorament Lingüístic** que garanteix la qualitat de les comunicacions i afavoreix la progressiva autonomia lingüística dels usuaris.

- **Voluntariat per la llengua (VxL).** Es tracta d'un programa gratuït per practicar el català a través de la conversa, presencial o en línia. D'aquesta manera les entitats poden oferir la millora del nivell de català oral.

Aquesta iniciativa es basa en la creació de parelles lingüístiques formades per una persona voluntària, que parla català fluidament, i una d'aprenent, que té els coneixements bàsics, però que necessita practicar la llengua per agafar fluïdesa.

Com poden participar les entitats i associacions en el VxL?

Difonent el programa, sent punt d'inscripció o punt de trobada del VxL, aportant persones voluntàries i aprenents d'entre els seus associats, constituint parelles lingüístiques, oferint les seves activitats als participants o col·laborant puntualment en l'organització d'activitats conjuntament amb els centres de normalització lingüística. A més, algunes de les entitats participants ofereixen descomptes amb el carnet VxL.

XARXA DE CENTRES, SERVEIS I OFICINES A LES DIFERENTS DEMARCACIONS DE CATALUNYA

CONSORCI PER A LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA. (WWW.CPNL.CAT)

- **CNL DE BARCELONA**

C. de Quintana, 11, 3r 1a
08002 (Barcelona)
barcelona@cpnl.cat
Tel.: 934816828
www.cpnl.cat/xarxa/cnlbarcelona/

- **CNL DE GIRONA**

C. dels ciutadans, 18
17004 (Girona)
cnlgi@cpnl.cat
T. 972 220 663
www.cpnl.cat/xarxa/cnlgirona/

- **CNL DE TARRAGONA**

Plaça de la Imperial Tàrraco, 1, 2n
43005 (Tarragona)
tarragona@cpnl.cat
T. 977 243 527
www.cpnl.cat/xarxa/cnltarragona/

- **CNL DE LLEIDA**

C. del Governador Montcada 13, 2n 2a
25002 (Lleida)
lleida@cpnl.cat
T. 973 282 607
www.cpnl.cat/xarxa/cnllleida/

Altres eines útils per a fomentar l'ús correcte del català

OPTIMOT, CONSULTES LINGÜÍSTIQUES

És un servei que ofereix la Secretaria de Política Lingüística en col·laboració amb l'Institut d'Estudis Catalans i el Centre de Terminologia TERMCAT.

Consta d'un cercador d'informació lingüística que ajuda a resoldre dubtes sobre la llengua catalana.

Per mitjà de l'Optimot es poden consultar de manera integrada diferents fonts.

Quan les opcions de cerca que ofereix l'Optimot no resolen el dubte lingüístic, es pot accedir a un servei d'atenció personalitzada.

<https://optimot.gencat.cat>

SOFTCATALÀ

És una associació sense ànim de lucre amb la missió de fomentar la presència i l'ús del català en tots els àmbits de les noves tecnologies (TIC).

Porten a terme la seva activitat en diferents àmbits per **fomentar la presència i l'ús del català a les noves tecnologies**. En aquest sentit, les eines lingüístiques que ofereixen al seu web són: el corrector i el traductor. Però a més d'aquests, tenen altres projectes actius com el diccionari de sinònims o el diccionari multilingüe, entre d'altres.

Un altre dels sectors on són més presents és en la traducció de programari, principalment de llicència lliure. A més, també treballen en la traducció d'escriptoris per *Linux* com el *Gnome*, o d'aplicacions per a mòbils com el *Telegram*.

www.softcatala.org

ÒMNium CULTURAL

És una entitat sense ànim de lucre que defensa els drets civils i les llibertats dels catalans. Des del 1961, treballa per **fomentar la llengua catalana**, la cohesió social, l'educació i la cultura i té com a objectiu construir, a través d'aquests valors, una societat activa, crítica, integradora i cívica.

SEU NACIONAL D'ÒMNium CULTURAL

C.Diputació, 276, pral.

08009 (Barcelona)

T. 93 319 80 50

www.omnium.cat

COORDINADORA D'ASSOCIACIONS PER LA LLENGUA CATALANA (CAL)

Es tracta d'una organització autogestionada i arrelada al territori que treballa per **fomentar l'ús social del català i afavorir la cohesió i la interculturalitat a través de la llengua**.

SEU CENTRAL DE LA CAL

C.Olzinelles, 118

08001 (Barcelona)

T. 93 415 90 02

cal@cal.cat

www.cal.cat

PLATAFORMA PER LA LLENGUA

ONG amb més de 26.000 socis que **vol promoure la llengua catalana com a eina de cohesió social**. L'entitat treballa als diferents territoris de parla catalana i ho fa des d'una perspectiva transversal.

Actualment, l'entitat compta amb diferents comissions temàtiques de voluntaris, té grups locals a desenes de poblacions i s'estructura en cinc delegacions territorials: Catalunya, la Catalunya del Nord, el País Valencià, les Illes Balears i l'Alguer.

PLATAFORMA PER LA LLENGUA

C. de Sant Honorat, 8, principal 1a
08002 (Barcelona)
T. 93 321 18 03
info@plataforma-llengua.cat

Col·laboren

**Generalitat
de Catalunya**

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

**Ajuntament de
Barcelona**

Edita

40
aniversari

**Federació d'Ateneus
de Catalunya**

Carrer de la Sèquia, 9-11
08003 Barcelona
Tel. 93 268 81 30
ateneus@ateneus.cat
www.ateneus.cat

@ateneuscat

@AteneusCat

AteneusCatalunya